

Olje- og energidepartementet
Att. avd. dir. Arne Vetlesen
Pb. 8148 Dep
0033 Oslo
Oversendt via e-post til postmottak@oed.dep.no

Oslo, 18.10.2009

Svar på høring: Etablering av mal for nasjonale tiltaksplaner under fornybardirektivet

1. Introduksjon/oppsummering. Norwea takker for anledningen til å komme med innspill til OED om mal for nasjonale tiltaksplaner (National Renewable Energy Action Plans/NREAP) under EUs fornybardirektiv (heretter; "direktivet"). Som vindkraftbransjens interesseorganisasjon på det norske markedet er vi glade for anledningen til å presentere våre synspunkter på de muligheter og utfordringer kravene til tiltaksplaner gir. Utarbeidelse og gjennomføring av Norges nasjonale tiltaksplan vil kunne bli krevende, men malen som er på høring bør etter vårt syn likefullt ønskes velkommen som en anledning til å skape forutsigbare rammer for norsk fornybarbransje og en helhetlig norsk energipolitikk.

Norges tiltaksplan vil i tillegg til generell energieffektivisering måtte inkludere en rekke grep innen varme-/kjølingssektoren og elektrisitetssektoren, så vel som transportsektoren. Våre bemerkninger er her i det store og det hele begrenset til fornybar elektrisitetsproduksjon og de grep dette fordrer i støtteregime, samt konsesjons- og nettpolitikk. Som i vår tidligere dialog med departementet om direktivet og tiltaksplanen tillater vi oss å komme med en del bemerkninger om hvilke overordnede elementer Norges tiltaksplan kan/bør inneholde:

- Det er etter vårt syn presserende at en eventuell økning i fornybar elektrisitetsproduksjon som følge av direktivet følges opp med tilstrekkelig utvekslingskapasitet med utlandet, samt bærekraftige områder for nasjonalt forbruk.
- Et teknologinøytralt svensk-norsk elsertifikatmarked og utforskning av direktivets øvrige fleksibilitetsmekanismer bør etter vårt syn stå sentralt i Norges tiltaksplan.
- NVEs praksis med å prioritere konsesjonsbehandling av prosjekter som på kort til mellomlang sikt har sannsynlighet for å oppnå konsesjon og realiseres bør videreføres. Det bør videre vurderes om kommuner skal pålegges å identifisere arealer de anser som egnet for fornybar energiproduksjon.
- En sosialisering av nettkostnader ved ny fornybar produksjon bør vurderes, i det minste i lys av en eventuell høy generell målsetning.

1. Generelt om tiltaksplanen og dens forhold til fornybardirektivet. Våre bemerkninger her berører i det store og det hele ikke hvilken generell fornybarforpliktelse Norge bør påta seg, eller hvordan Norge bør forholde seg i forhandlingene om dette direktivet. Gitt at betalingssevne (BNP/capita) har spilt en viktig rolle i fastsettelsen av EU-landenes målsetninger er det imidlertid klart at Norge må påregne at innfrielse av direktivet vil kunne bli særdeles krevende. NVE og andre aktører har tidligere indikert en mulig økning av Norges fornybarandel fra omtrent 58% i sammenligningsåret 2005 til 72% i 2020.¹ Malen som er på høring er i likhet med direktivet EØS-relevant og må

¹ NVE (20.03.2009): *Høringsuttalelse om EUs fornybardirektiv*: <http://www.regjeringen.no/upload/OED/pdf%20filer/Høringer/Høring%20-%20Direktiv%20for%20å%20fremme%20bruk%20av%20fornybar%20energi/NVE.pdf>

følgelig forventes å bli implementert i Norge. Gjennom tiltaksplanene skal berørte land dokumentere at de vil kunne følge sin indikative opptrappingskurve mot den bindende målsetningen for 2020. Dette innebærer å tydeliggjøre bl.a. hvilke målsetninger landene setter seg for ulike energisektorer og teknologier, samt hvordan konsesjonssystem, nettpolitikk og støttereforme mv. bidrar til dette.

I så måte representerer tiltaksplanene i seg selv et potensielt krevende skifte for norsk energipolitikk som i stor grad må kunne sies å ha vært styrt primært av hensynet til *norsk* forsyningsikkerhet, til en mer pan-europeisk agenda der en rekke energi-, nærings- og klimapolitiske hensyn for Europa som helhet blir styrende. Vår oppfatning er at malen for tiltaksplaner som er på høring like fullt bør ønskes velkommen som en mulighet til å skape en helhetlig norsk energipolitikk samt forutsigbare rammer for alle norske energisektorer. Et eventuelt krevende mål for fornybarandelen i 2020 bør, utfordringer til tross, også kunne anses som en mulighet til å få på plass infrastruktur, kompetanse og konsesjoner Norge vil nyte godt av også i årene etter 2020.

Tiltaksplanene, i tillegg til Norges eventuelle prognosedokument (forecast document) er dessuten en viktig forutsetning for den politisk ønskede grønne handel med andre land gjennom fornybardirektivets mekanismer for fleksibel og kostnadseffektiv måloppnåelse. Malen bør derfor i likhet med direktivet anses som en vesentlig forretningsmulighet for Norge. Det bør følgelig være i Norges interesse å lage planer som (utover eventuelle tekniske tilpasninger ift. EØS-avtalen, eller spesialtilpasninger man måtte oppnå gjennom forhandlingene) i form samsvarer med planene til potensielle handelspartnere. Vi antar at Norge som følge av forhandlinger med kommisjonen om vår målsetning må påregne en mindre forsinkelse i forhold til EU-landenes tidsplan (leveranse av prognosedokument i desember 2009 og full handlingsplan i juni 2010). Vi innser også at dette vil kunne innebære et Norge ikke leverer et prognosedokument om forventet bruk av/potensiale for grønn handel/fleksibilitetsmekanismer. Dette er etter vårt syn ikke kritisk. En større forsinkelse av handlingsplanen vil imidlertid kunne virke fordyrende på Norges måloppnåelse, redusere forutsigbarheten for aktører og bidra til usikkerhet omkring investeringsbeslutninger.

2. Bærekraft: Utvekslingskapasitet og konverteringsmuligheter. En eventuell krevende målsetning for Norges fornybarandel i 2020 vil kunne medføre en massiv opptrapping av fornybarproduksjon. (Selv gitt nullvekst i totalforbruk kan økningen potensielt innebære en økt produksjon på opp mot 30 TWh, jf. *ett* av NVEs scenarier for måloppnåelse.) Fordi forbruk av elektrisitet i denne sammenhengen er definert som produsert elektrisitet (direktivets art. 5.3) vil en slik opptrapping i utgangspunktet uansett telle positivt inn mot Norges fornybarandel ved å øke telleren i "fornybarbrøken."

Dersom man ikke finner gode bruksområder for den nye produksjonen vil økt produksjon imidlertid kunne føre til svært lave elpriser, økende støttebehov og stor usikkerhet omkring nye nasjonale investeringsbeslutninger. Sett i et lengre perspektiv vil en utbygging uten en plan for tilsvarende forbruk i eller utenfor Norge også kunne undergrave tilliten til fornybarbransjen. Tiltaksplanen er derfor en naturlig anledning til å sørge for at Norges fornybarsatsning ikke bygges på sandgrunn. En *bærekraftig* tiltaksplan bør etter vårt syn først og fremst sørge for å sikre tilstrekkelig utvekslingskapasitet til utlandet samt identifisere gode muligheter for å bruke fornybare energikilder til å konvertere eksisterende og fremtidig innenlands fossilt forbruk.

Konkrete tiltak og totalkostnaden ved disse bør vurderes i lys av øvrig klima- og næringspolitikk. Vi viser her til malens pkt. 1, der landene inviteres til å sammenfatte nasjonale formål for fornybarsatsningen. På kortere eller lengre sikt bør økt utbygging av fornybar elproduksjon i Norge kunne motiveres på samme måte som i EU, dvs. med referanse til bl.a. *reduserte klimaavgifter, økt forsyningsikkerhet og redusert økonomisk eksponering mot karbon- og brenselpriser.* Som illustrasjon på bærekraftige tiltak som bør vurderes nevner vi følgende:

1) Sørgje for tilstrekkelig utvekslingskapasitet til utlandet: Flere bransjeaktører signaliserer at kabelforbindelser i størrelsesorden 4-5000 MW med utlandet vil være nødvendige for å ta unna det kraftoverskuddet fornybardirektivet vil kunne medføre. Utenlandskabler har en uavhengig motivasjon for såvidt som de kan bidra til betydelige inntekter til Norge i form av etterspurt norsk regulerkraft. Tidsperspektivet for tillatelsesprosesser samt tidsvindue hos kabelleverandører tilsier etter vårt syn at alle kapable aktører, statlige så vel som private, bør få anledning til å bygge frem mot 2020.

2) Elektrisitet til oppvarming: Det kraftoverskuddet av vind- og vannkraft vi måtte opparbeide som følge av fornybardirektivet vil i større eller mindre grad være *variabelt*. I perioder kan altså markedet kunne oversvømmes med energiformer som er preget av lave driftskostnader, med de konsekvenser dette har for strømprisen. Til tross for at elektrisitet er en høyverdig energibærer bør det vurderes hvorvidt man kan designe mekanismer som sørger for at fornybar elektrisitet i slike tilfeller anvendes til oppvarming uavhengig av om dette fortrenger fornybare eller fossile kilder til oppvarming. Politisk oppfølging av klimaforlikets² målsetninger for varmesektoren inntil direktivet og tiltaksplanen er implementert bør derfor ses i lys av den kraftsituasjon direktivet måtte medføre. Det vil være prematurt å nå berøve Norge for muligheten til å bruke elektrisitet til formål som blir rasjonelle i lys av direktivet.

3) Transportsektoren: Å få en større andel av transportsektoren over på fornybar energi er uavhengig motivert i norsk klimapolitikk. Flere aktører har her påpekt at elbiler i så måte har konkurransefortrinn både hva gjelder kostnader og nødvendige infrastrukturinvesteringer. Til tross for at etterspørselen målt i TWh må forventes å være relativt beskjedent vil en slik satsning legge til rette for en satsning innen transportsektoren også i årene etter 2020.

4) Elektrifisering av petroleumsinstallasjoner: Til tross for at sokkelen ikke inngår i energiregnskapet i denne sammenheng vil fornybar elektrisitet konsumert der telle mot Norges målsetning av samme grunn som eksportert elektrisitet. I den grad det etter en totalvurdering viser seg kostnadseffektivt uten å redusere norsk petroleumsnærings konkurransevne bør derfor elektrifisering av petroleumsinstallasjoner vurderes.

5) Spesielt om kraftkrevende industri: Økt industriell aktivitet basert på fornybar energi vil i utgangspunktet bidra til å øke totalt energiforbruk og gjøre måloppnåelse vanskeligere. Gitt Norges spesielle situasjon hva gjelder fornybarandel og forsyningssikkerhet bør det vurderes hvorvidt man nå, eller i forbindelse med revisjon av direktivet, kan få på plass en unntaksbestemmelse der slik produksjon uansett netto vil avregnes mot Norges totale målsetning. I denne forbindelse understreker vi at industriell vekst basert på fornybar elektrisitet er både bærekraftig og ønskelig, og vil være i tråd med EUs overordnede målsetninger for såvidt som det sikrer europeisk industriell konkurransevne etterhvert som karbon- og brenselpriser strammes til.

3. Svensk-norsk elsertifikatmarked og øvrige fleksible mekanismer. Hva gjelder elektrisitetssegmentet bør et *svensk-norsk teknologinøytralt elsertifikatmarked* etter vårt syn stå sentralt i tiltaksplanen. Et slikt marked vil være velforstått, rettighetsbasert, komparativt lett å operere i, og ha en betydelig symbolverdi i forholdt til fremtidig pan-europeisk fornybarpolitikk. Elsektorens og elsertifikatmarkedets bidrag til Norges målsetning vil kunne flagges i forbindelse med utfylling av malen. (Jf. bl.a. malens pkt. og 3.2 og 4.3) Vår forståelse av den nylig inngåtte avtalen med Sverige³ er at Norge forplikter seg til å kjøpe sertifikater tilsvarende Sveriges målsetning for perioden 2012-

² http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/Klima/avtale_klimameldingen.pdf

³ http://www.regjeringen.no/upload/OED/pdf%20filer/Elsertifikat_7sep09.pdf

2020. Selv gitt at den foreslåtte kvoteplikt som nå er på høring i Sverige⁴ endres vil dette innebære en betydelig forpliktelse på norsk side i størrelsesorden 13 TWh.

Vi er glade for at teknologinøytralitet er lagt til grunn, da den kostnads- og styringseffektivitet som følger av teknologinøytralitet i stor grad utgjør selve rasjonale for å anvende sertifikathandel fremfor teknologispesifikke støtteregimer. Vurdering av hvilke prosjekter som konkret blir sertifikatberettigede i den endelige avtalen (samt eventuell "behovsprøving" for sertifikater) bør etter vårt syn enten skje i samråd med Sverige eller overlates til prioriteringer i Norges konsesjonsapparat, slik avtalen åpner for. Tilliten til det svenske sertifikatmarkedet er god både hos banker, utviklere og investorer. Markedet er imidlertid svært sensitivt til politiske endringer. Spesielt med henblikk på investeringsbeslutninger frem mot 2012 er det derfor ønskelig å få klarhet i avgjørende spørsmål så snart som mulig, og begynne arbeidet med å få på plass en lov om elsertifikater. For å legge til rette for en effektiv tiltaksplan og et svensk-norsk sertifikat marked bør NVE, ENOVA og andre relevante organer derfor fortsette arbeidet med kartlegging av potensiale og totale samfunnskostnader ved teknologier som er aktuelle.

Energimyndigheten i Sverige har fått et detaljert oppdrag som i stor grad berører Norges inntreden i markedet⁵. NVEs bebudede oppdrag i denne sammenhengen vil naturlig nok ta lengre tid, men samordning og dialog med Sverige bør prioriteres. Energimyndighetens oppdrag involverer bl.a. følgende punkter som med fordel kan reflekteres i NVEs oppdrag: Forslag til svensk kvoteplikt (frist 1. oktober 2009), potensiale og kostnadskurver for aktuelle teknologier samt infrastrukturbarrierer (frist 4. Jan 2010), vurdering av eventuell inkludering av kraftkrevende industri i kvoteplikt, utvidelse til andre land, samt forholdet til øvrige fleksibilitetsmekanismer mv. (frist 15. mai 2010). Energimyndigheten har etter det vi forstår også fått et spesifikt oppdrag hva gjelder utvidelse til Norge. NVEs oppdrag bør i tillegg ta høyde for avklaring av de generelle punkter for sertifikatmarkeder som kreves av malens pkt. 4.3(a-j). Rapportering *vis-à-vis* kommisjonen om hvordan sertifikatmarkedet bidrar til Norges/Sveriges målsetninger kan gjøres via statistiske overføringer eller (potensielt enklere) via en distribusjonsregel der sertifikater annullert i hhv. Norge/Sverige anses å telle mot det annullerende lands målsetning.

Spesielt om øvrige fleksibilitetsmekanismer (direktivets art. 7, 8. og 11): I tillegg til muligheten for felles støtteregimer (som det velforståtte sertifikatmarkedet) åpner og oppmuntrer både fornybardirektivet og malen som er på høring til bruk av fleksibilitetsmekanismene *statistiske overføringer* ("statistical transfers") og *felles prosjekter* ("joint projects") for kostnadseffektiv måloppnåelse. Statistiske overføringer er en ren stat-stat relasjon, hvis funksjon i praksis kan vise seg å begrenses til å distribuere måloppnåelse mellom land som benytter felles støtteregime, eller til en salgs/kjøpsbuffer for over/underskudd i årlig produksjon. Felles prosjekter kan tenkes å utgjøre et tettere samarbeid og kan involvere private aktører direkte. Felles støtteregime, eksempelvis et svensk-norsk sertifikatmarked vil kunne vise seg å være den *tetteste* samarbeidsformen for måloppnåelse. Alle disse mulighetene for samarbeid bør etter vårt syn utforskes.

Det bør være i Norges interesse å bidra til å forme dette markedet for handel med grønne verdier, som på sikt kan gi Norge en betydelig energirelatert eksportvare i tillegg til elektrisitet, regulerkraft og petroleumsprodukter. Malen for tiltaksplaner og de prognosedokumenter EUs medlemsland skal levere allerede i desember 2009 gir muligheter

⁴<http://www.energimyndigheten.se/Global/Press/Pressmeddelanden/ER2009%2029W%20f%C3%B6rslag%20p%C3%A5%20nya%20kvoter%20i%20elcertifikatsystemet.pdf>

⁵<http://www.energimyndigheten.se/Global/F%C3%B6retag/Elcertifikat/Uppdragsbeskrivning%20Elcertifikatsystemet.pdf>

for nasjoner til å flagge tilbud og etterspørsel i markedet for grønne verdier. Studier fra bl.a. Econ⁶ illustrerer at en håndfull land må ty til høykost-teknologier dersom de overhodet skal nå sine nå sine målsetninger på hjemmebane, og at disse vil kunne spare betydelige summer på å oppnå i det minste en del av sin målsetning gjennom grønn handel. Dette vil kunne generere en etterspørsel etter Norges komparativt rimelige ressurser.

Hvor store andeler av våre ressurser vi kan tilby gjennom statistiske overføringer/felles prosjekter vil imidlertid avhenge av Norges målsetning, da grønn handel under direktivet bare er tillatt i den grad det ikke setter landenes egen måloppnåelse i fare. At vi befinner oss i kjølvannet av finanskrisen, i et næringspolitisk klima som favoriserer lokale tiltak og lokal tilgang til elektrisitet, kan også tenkes å begrense muligheten for handelsavtaler på kort sikt. Det må derfor påregnes betydelig politisk dialog med aktuelle kjøperland.

Felles prosjekter og statistiske overføringer representerer likefullt en svært interessant mulighet for realisering av prosjekter som i kostnadseffektivitet ligger mellom det nivå svenske/norske forbrukere må bidra med for å oppnå den svensk-norske målsetningen for perioden 2012-2020 og den kostnad konsumenter i aktuelle kjøperland må betale for dyreste hjemmetiltak. Gitt de fortrinn det velforståtte sertifikatmarkedet byr på, samt de muligheter for myndighetskontroll direktivet gir, forventer ikke Norwea at disse mekanismene vil bremse nasjonal måloppnåelse gjennom sertifikatmarkedet. Forøvrig viser vi igjen til at Energimyndigheten skal utrede sameksistens mellom sertifikatmarkedet og øvrige fleksibilitetsmekanismer innen mai 2010.

At direktivet er svært åpent hva gjelder konkret utforming av handelsavtaler er både en *mulighet* og en *utfordring*. Malen for tiltaksplaner (jf. bl.a. pkt. 4.7.1.) inneholder en del utfyllende krav til rapportering og markedsadgang som kan utgjøre relevante retningslinjer for Norges arbeid i denne sammenheng.

Denne typen handelsavtaler må etter vårt syn i tillegg til restriksjonene som ligger i direktivet bl.a.: *Sikre selgerlands kontroll over utbygging og dennes omfang.* (2) Sikre lik *markedstilgang* for aktører på tilbudssiden, presumptivt iht. direktivets "transparency platform." (3) Ivareta kjøperlands interesse i *kostnadseffektivitet*. Disse hensynene kan etter vårt syn ivaretas på en effektiv måte eksempelvis ved å utforme handelsavtaler etter inspirasjon fra eksisterende markeder for handel med utslippstillatelse, der meglere og andre private aktører spiller en viktig rolle.

3. Grep i konsesjonsapparatet. Malen for tiltaksplaner krever at man estimerer bidrag fra ulike teknologier for å rimeliggjøre at Norge vil kunne følge en indikativ kurve mot Norges overordnede fornybarandel. (Jf. bl.a. malens tabell 3 og grep i konsesjonsapparatet pkt. 4.2.1) En krevende målsetning vil kunne legge betydelig press på NVE og eventuell påfølgende klagebehandling av konsesjoner. NVE har tidligere skissert måter Norge kan innfri et eventuelt krevende mål på med ulike tiltak og teknologer. NVE og myndighetene forøvrig vil slik vi ser det måtte foreta en totalvurdering av hvordan bl.a. vindkraft scorer i en totalvurdering av *produksjonskostnader, nødvendig nettutbygging, miljøkostnader* samt *saksbehandlertimer per kWh*.

Basert på vår egen vurdering av vindkraft langs disse aksene forventer vi at landbasert vindkraft bør kunne bidra med en betydelig andel av det som måtte bli Norges målsetning for elektrisitetssektoren. Utover demonstrasjonsprosjekter forventer vi ikke et vesentlig bidrag fra offshore vindkraft til Norges energiproduksjon før 2020. Dette skyldes primært høyere kostnadsnivå og at det i påvente av et komplett regulatorisk rammeverk

---

⁶ ECON (2008): *Enhancing Economic Efficiency - Benefits of Trade*, rapport på oppdrag fra Eurelectric.

utenfor grunnlinjen er varslet en stans i konsesjonsbehandling for offshore vindkraftprosjekter ment for energiproduksjon snarere enn teknologiutvikling.⁷

Det bør vurderes hvorvidt NVEs saksbehandlingsressurser, samt ressurser rettet mot klagebehandling av konsesjoner, bør trappes opp i lys av Norges målsetning. Vår oppfatning er uansett at NVEs praksis med å prioritere behandling av prosjekter som anses å ha høy sannsynlighet for endelig konsesjon fordi de tilfredstiller gitte kriterier bør videreutvikles og videreføres.⁸ Klare kriterier for hvilken type prosjekter som fra et samfunnsmessig ståsted er ønskelig – og som forventes å kunne realiseres innenfor direktivets tidsperspektiv – vil både kunne øke forutsigbarheten for prosjektutviklere og redusere saksbehandlingstid. I tillegg til det pågående arbeidet med veiledende fylkesdelsplaner bør det vurderes hvorvidt kommuner pålegges å identifisere arealer som fra et kommunalt synspunkt anses egnet for fornybar energiproduksjon.

4. Grep i forbindelse med nettpolitikk og utvekslingskapasitet med kontinentet. Som nevnt anser vi økt utvekslingskapasitet med kontinentet som essensielt for en bærekraftig oppfyllelse av fornybardirektivet. Betydelige investeringer i sentral-, regional- og lokalnett må også påregnes, og den påkrevde nettpolitikk dokumenteres kommisjonen gjennom malens pkt. 4.2.6. Da fornybare ressurser som vind i stor grad er lokalisert langt fra relevant forbruk kan investeringsbehovene bli omfattende, hvilket kan sette tradisjonell nettpolitikk på prøve. Spesielt dersom Norges målsetning skulle bli omfattende vil dette reise spørsmålet om fordeling av kostnadene. De nylig vedtatte energilovsendringene fastslår tilknytningsplikt for ny produksjon⁹, men kostnadsfordelingen fremstår fortsatt åpen. Malen viser til flere mulige nøkler for kostnadsfordeling som synes relevante også for Norge (4.2.6j).

Vi anser det som viktig å finne en finansieringsmodell som sikrer både utbygger og netteier en tilfredsstillende avkastning. Dersom utbygger belastes vil dette sende lokaliseringssignaler for ny produksjon, men avhengig av støtteregime/sertifikatpris vil det også kunne komme til å bremse Norges måloppnåelse. Dersom lokal netteier belastes vil det kunne medføre høyere kostnader for lokale forbrukere og mulig redusert aksept for fornybarsatsningen. *Det bør derfor vurderes hvorvidt tilknytningsplikten bør følges opp med en sosialisering på nasjonalt/sentralnettsnivå av nødvendige nettkostnader. Vi viser videre til at avtalen om et svensk-norsk sertifikatmarked legger opp til en harmonisering av nettbetingelser.*

Øistein Schmidt Galaaen

Norwea (Norsk vindkraftforening)

⁷ Jf. Ot.prp. 107 (2008-2009) pkt. 5.7: *Havenergiloven* <http://www.regjeringen.no/pages/2250837/PDFS/PRP200920100001OEDDDDPDFS.pdf>

⁸ NVE (2008): *Prioriteringskriterier for konsesjonsbehandling av vindkraftprosjekter* <http://www.nve.no/Global/Konsesjoner/Vindkraft/Rapporter%20og%20veiledere/Prioriteringskriterier%20vindkraft.pdf>

⁹ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/dok/hoeringer/hoeringsdok/2008/horing---endringer-i-energiloven/horingsnotat/endringer-i-energiloven.html?id=538784>